

Clënten lopen risico's door ontbreken BIG-registratie maatschappelijk werkers

Inschattingsfout

Minister Edith Schippers (VVD) liet onlangs de Tweede Kamer in een brief weten dat opname van maatschappelijk werkers in de wet BIG niet aan de orde is. Een inschattingsfout, want zonder BIG gaat de kwaliteit van behandelplannen van cliënten achteruit. En dat is nu juist wat de overheid wil voorkomen.

door Klaas Fleischmann

Slechts een paar extra regels in de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (BIG) zijn het, waar maatschappelijk werkers in ziekenhuizen, instellingen voor geestelijke gezondheidszorg, bedrijven, verpleeghuizen nu ruim 25 jaar voor knokken. Wettelijke erkenning van het beroep maatschappelijk werker door BIG-registratie stuit echter op verzet in Den Haag, vanwege de extra kosten die de overheid en werkgevers zouden moeten maken voor bijscholing van beroepskrachten en uitbreiding van tuchtrecht en beroepsregisters, zeggen maatschappelijk werkers uit diverse sectoren in het werkveld.

Kwaliteit

In maart vergaderde de Tweede Kamer over een amendement van de SP om medisch maatschappelijk werkers op te nemen in de BIG. Minister Edith Schippers (VVD) had voorafgaand in een brief aan de tweede kamer laten weten dat opname van maatschappelijk werkers - en in dit specifieke debat de gezondheidszorg maatschappelijk werker - in de wet BIG niet aan de orde is. Met deze uitspraak spreekt de minister zichzelf tegen, want de overheid staat juist voor het bevorderen van de bescherming van de cliënt en wil ondeskundig en onzorgvuldig handelen van beroepskrachten uitbannen, zo staat in dezelfde brief.

De overheid stelt cliënten en hun omgeving bloot aan risico's, zo blijkt in de praktijk van maatschappelijk werkers. Want werkgevers vervangen maatschappelijk werkers steeds meer door BIG-geregistreerde beroepskrachten, zoals gz-psychologen. Door het wegvallen van de inbreng vanuit het maatschappelijk werk gaat de kwaliteit van behandelplannen van cliënten en hun netwerk achteruit.

In het gedrang

In psychiatrische instellingen zijn cliënten nog kwetsbaarder dan in de jeugdzorg, meent Hanny van de Kruijs (62), al veertig jaar werkzaam als psychiatrisch maatschappelijk werker. 'Denk bijvoorbeeld aan mensen met ernstige psychiatrische- of persoonlijkheidsproblematiek, psychosociale problemen als geen werk,

Jeugdzorgmanifestatie 2006

laag inkomen of schulden, die ook nog een ouderrol te vervullen hebben.' In deze sector gaat de kwaliteit van de multidisciplinaire hulpverlening achteruit, wanneer in behandelplannen in toenemende mate alleen gekeken gaat worden naar medische aspecten. Terwijl het volgens Van de Kruijs van belang is om zowel bij diagnostiek als bij behandeling de visie van de familie en het netwerk op de problemen van patiënten te betrekken: de financiële situatie, de huisvesting, het al dan niet hebben van arbeid. Door gebrek aan financiële steun door de overheid voor BIG-registratie van het maatschappelijk werk komt het beroep ernstig onder druk te staan. Maatschappelijk werkers hebben namelijk geen eigenstandige aan de BIG-wetgeving gelieerde

verantwoordelijkheid en daarin verschillen ze van de andere beroepsgroepen in de GGz, zoals psychiaters, psychotherapeuten en gz-psychologen. Gevolg voor cliënten en hun netwerk is dat de aandacht voor de psychosociale context en de behandeling daarvan in het gedrag dreigen te geraken, terwijl problemen in de verschillende leefgebieden van de cliënt (werk, gezin, familie) vaak aanhoudende psychiatrische problemen veroorzaken.

Verantwoordelijkheid

'Cliënten worden steeds mondiger en vragen geregeld of je goed bent opgeleid en geregistreerd bent', zegt Van de Kruijs. In de praktijk dragen psychiatrisch maatschappelijk werkers verantwoordelijkheid voor hun eigen interventies. Zonder BIG-registratie dienen maatschappelijk werkers echter te werken onder de verantwoordelijkheid van de andere beroepsgroepen in de GGz. Niet de werker zelf, maar de psychiater is aanspreekbaar op het handelen van een maatschappelijk werker. Bij klachten van cliënten of hun familie kan de maatschappelijk werker, ook al is hij of zij cognitief gedragstherapeut, wettelijk niet op het handelen worden aangesproken. Dat kan de werker bij cliënten minder geliefd maken. Bovendien is een maatschappelijk werker daardoor duur voor het management, omdat het werken volgens wettelijke regels meer tijd vergt. Hoewel veel managers hun best doen en bereid zijn een oplossing te vinden voor dit probleem, vervangen ze werkers die met pensioen gaan liever door BIG-geregistreerde psychologen, zegt Van de Kruijs. Men loopt dan immers vanwege de rechtstreekse aansprakelijkheid geen risico.

Amper begeleiding

Ook bedrijfsmaatschappelijk werkers (bmw'ers) bij grote arbo-diensten hebben het moeilijk om, bij gebrek aan BIG-registratie, hun cliënten optimaal te helpen. En dat terwijl de bmw'er dé eerstelijns professional is voor niet-medische klachten van medewerkers in bedrijven, aldus Gerben Nieuwenhuis, interim/zelfstandig bedrijfsmaatschappelijk werker. Een bedrijfsarts is veel gevraagd vanwege de verankering van zijn beroep in de wet. Het management heeft de bedrijfsarts nodig, omdat hij of zij de diagnose stelt en eindverantwoordelijk is voor de cliëntdossiers, maar daarna begeleidt een bedrijfsarts de werknemer amper. Ook verwijzen bedrijfsartsen volgens

Nieuwenhuis liever naar een BIG-geregistreerde psycholoog vanwege diens duidelijkere positie in de wet dan naar een bedrijfsmaatschappelijk werker. 'Een BIG-geregistreerde psycholoog kan snel als über-bmw'er gezien worden door bedrijfsartsen. Zo verdwijnt ook in bedrijven de psychosociale context uit de behandeling en komt de nadruk op medische aspecten te liggen.'

Scheelt geld en leed

Het gebrek aan zichtbaarheid en verwijzingen naar bedrijfsmaatschappelijk werkers heeft niet alleen te maken met het gebrek aan de BIG-registratie. Maar bedrijfsmaatschappelijk werkers moeten zichzelf ook kundig leren profileren, zodat het vertrouwen over het professionele handelen van de bmw'er bij de bedrijfsarts groeit, aldus Nieuwenhuis. Door meer verwijzingen groeit vervolgens ook de declarabiliteit, waarop werkers worden afgerekend, meent hij.

De overheid onderschat volgens hem de uitwerking van het ontbreken van een wettelijke erkenning van het beroep in de dagelijkse praktijk. Een BIG-registratie zal de positie van een bmw'er versterken en dat is hard nodig gezien de psychische klachten, schulden en arbeidsconflicten van werknemers. De vraag naar bedrijfsmaatschappelijk werk blijft altijd aanwezig. Bovendien kan een bmw'er bij formele erkenning vaker doorverwijzen. Dat laatste scheelt een hoop geld en onnodig leed, meent Nieuwenhuis.

Veiligheid kinderen

Hoewel maatschappelijk werkers in de jeugdzorg feitelijk niet onder BIG vallen, is ook in deze sector wettelijke erkenning van het beroep en verplichte registratie in beroepsregisters, zoals het Beroepsregister van Agogisch en Maatschappelijk Werkers (BAMw), dringend nodig. De risico's die cliënten in de jeugdzorg lopen, zouden voor de overheid inmiddels te groot moeten zijn om nog langer de kop in het zand te blijven steken. Dat blijkt onlangs uit het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid. De overheid is onder de huidige omstandigheden onvoldoende in staat om haar verantwoordelijkheid voor de veiligheid van jonge kinderen tussen 0 en 12 jaar binnen gezinnen waar te maken, zo concludeert deze raad. De onderzoeksraad staat onder voorzitterschap van prof. mr. Pieter van Vollenhoven en bestudeerde 27 gevallen van kindermishandeling met fatale en bijna fatale afloop.

Alsof hij de uitkomst van het vernietigende rapport al kende, kwam voormalig minister Rouvoet van Jeugd en Gezin eind 2009 met een brief aan de Tweede Kamer waarin hij instemt met wettelijke registratie voor jeugdzorgwerkers en maatschap-

Zet de deuren open

door Fieneke Vogelpoel

pelijk werkers, werkzaam in het centrum voor Jeugd en Gezin. De registratieplicht moest medio 2011 een feit zijn, maar staat inmiddels door ingewikkelde tuchtrechtprocedures, bureaucratie en onduidelijke financiering in de ijskast, zo blijkt uit recente stukken van de verantwoordelijke stuurgroep Actieplan Professionalisering Jeugdzorg, voorgezeten door Ella Kalsbeek.

Belang beroepsvereniging

Ook voor beroepsverenigingen is de verplichte BIG-registratie in een register cruciaal, omdat werkgevers ook het lidmaatschap van een beroepsvereniging onder hun werknemers moeten stimuleren. De beroepsvereniging moet op haar beurt eigen verantwoordelijkheid dragen aangaande continue scholing en zo garant staan voor de kwaliteit van haar beroepsbeoefenaars. Voor de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW) zou wettelijke erkenning van het beroep maatschappelijk werk, of differentiaties daarvan, een mijlpaal in haar bijna 70-jarige bestaan betekenen. De NVMW steunde dan ook het amendement van de SP in de Tweede Kamer om maatschappelijk werkers in de gezondheidszorg die werkzaam zijn in gezondheidsinstellingen, met name in de tweede lijn, op te nemen in de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (BIG). De NVMW is nog nooit zo dichtbij geweest, meent Magteld Beun, waarnemend directeur van de NVMW: 'Er ligt er een schone taak voor de nieuwe voorzitter Jan Laurier en de nieuwe directeur Lies Schilder die per 1 juni in dienst treedt bij de NVMW. Laurier en Schilder hebben voldoende kennis en status in het werkveld om over dit onderwerp in Den Haag met overwicht te lobbyen en het ontbreken van de politieke wil om dit registratieprobleem ten gunste van cliënten, maatschappelijk werkers en hun management nu eens en voor altijd tot een oplossing te brengen.'

Klaas Fleischmann is journalist en communicatieadviseur van de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers.

In zijn artikel reageert Klaas Fleischmann, communicatiemedewerker van de NVMW, op het ministerieel besluit maatschappelijk werkers niet toe te laten tot het BIG-register. Is dat werkelijk een verdrietig stemmend besluit, of is er ook een andere reactie mogelijk?

BIG-register

In de wet BIG worden bevoegdheden van hulpverleners in de zorg geregeld en in het bijbehorend register wordt de vakbekwaamheid 'bewaakt' door een systeem van controle op opleiding en (bij)scholing. De wet BIG spreekt de taal van de controle; er wordt tot in detail geregeld wie waarvoor verantwoordelijk en aansprakelijk is in een poging missers uit te sluiten. Dat is in de complexiteit van de zorg geen overbodige luxe.

Een onbedoeld bijeffect is helaas een sterke focus op grenzen in verantwoordelijkheid. In de zorg levert dat een verstarring van de posities op, en een afname van de flexibiliteit die de zorg voor mensen vraagt. Wordt het maatschappelijk werk beter van zo'n geformaliseerde positiebepaling? Mijns inziens ligt het in de kern van het maatschappelijk werk dat er wordt gedeeld, gescharrelt: het is een 'inclusief' beroep. Grenzen aangeven en bewaken levert geen bijdrage. Over de grenzen heen kijken, je flexibel opstellen, de samenwerking zoeken en een brede oriëntatie vormen het hart van het vak. De reactie van Klaas Fleischmann spreekt van verzet tegen medicalisering van de zorg/hulpverlening. Dat deel ik met hem. Zijn pleidooi deel te nemen in dit register, dat immers is opgetuigd voor medische professionals, lijkt daarmee in tegenspraak.

Heroriëntatie

Van belang is de positiebepaling van het maatschappelijk werk. In de jaren tachtig van de vorige eeuw heeft het beroep een belangrijk deel van zijn profiel losgelaten; de praktische en maatschappelijke ondersteuning verdwenen van het wensenlijstje van veel werkers, om plaats te maken voor een vorm van therapeutische hulpverlening. Geert van der Laan wees dit aan als 'de zondeval' van het maatschappelijk werk. In de reactie van Fleischmann is het terug te zien; de maatschappelijk werkers die geciteerd worden lijken enerzijds erkenning te zoeken als therapeut, maar wijzen daarnaast op het unieke van hun positie als netwerker, maatschappelijke wegbereider etc. Dat is de spagaat waarin het beroep zich bevindt. In een heroriëntatie zou de NVMW een voortrekkersrol kunnen spelen.

En wat mij betreft: maatschappelijk werkers, regel het zelf. Organiseer de eigen kwaliteitscontrole door onderlinge visitaties, cliëntenpanels en zet de deuren open!

Fieneke Vogelpoel is docent aan de Hogeschool Utrecht.